

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
САНАЦІЯ ЯК СУДОВА ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА

Студента 2 курсу, 5мзгрупи,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації «Комерційне
право»

Колеснік
Віри
Олександрівни

Науковий керівник
кандидат юридичних наук
доцент кафедри міжнародного
приватного, комерційного та
цивільного права КНТЕУ

Пільков
Костянтин
Миколайович

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук,
доцент

Мазаракі
Наталія
Анатоліївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ САНАЦІЇ.....	6
1.1. Загальна характеристика санації як судової процедури у справі про банкрутство	6
1.2. Правовий статус керуючого санацією у справах про банкрутство	10
1.3. Особливості застосування та реалізації плану санації	17
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ САНАЦІЇ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	26
2.1. Особливості санації сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств.....	26
2.2. Особливості санації страховиків	32
2.3. Особливості санації професійних учасників ринку цінних паперів.....	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, щоу процесі становлення ринкових відносин в Україні, питання пов'язані з санацією підприємства мають важливе практичне значення. В умовах, коли майже всі ланки фінансової системи опинилися в кризі, з'явилась необхідність проведення санації підприємств з метою виведення їх з глибокої кризи. В даний час кожен суб'єкт, незалежно від виду основної діяльності і форми власності підприємства повинен реально оцінювати як власний фінансовий стан, так і фінансовий стан потенційних партнерів чи контрагентів.

Недостатньо-забезпечений фінансовий стан підприємства є причиною його неплатоспроможності, погіршення фінансової стійкості, які приводять до незапланованих втрат і недосягнення необхідного фінансового результату чи навіть банкрутства. Виходячи з цього питання дослідження фінансових засад проведення санації та стабілізації діяльності підприємства є важливим для забезпечення його подальшої роботи в ринкових умовах.

Банкрутство підприємства і його ліквідація — не тільки збитки для його акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення розмірів податкових надходжень до бюджету, а також зростання безробіття, що, у свою чергу, може служити одним з факторів економічної нестабільності. Суттєвим є те, що серед підприємств, справи про банкрутство яких знаходяться на розгляді, значна питома вага таких, які тимчасово опинилися в скрутному становищі і за умови проведення їх фінансової санації можуть розрахуватися з боргами і продовжити свою фінансово-господарську діяльність. Проте, унаслідок відсутності необхідного науково-методичного забезпечення процесів санації, дефіциту кваліфікованих спеціалістів у питаннях фінансового менеджменту та інших суб'єктивних і об'єктивних причин, багато хто з потенційно життєздатних підприємств, у тому числі тих, які відносяться до пріоритетних галузей народного господарства України, стають потенційними банкрутами.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані нормативно-правові акти, серед яких особливе місце займає Кодекс України з процедур банкрутства, який вступив у дію 21.10.2019 року, праці вітчизняних та зарубіжних авторів (підручники, наукові статті), які досліджували питання банкрутства підприємств та відновлення їхньої платоспроможності, проведення санаційних заходів. Серед них: Поляков Б.М., Бурлака Ю.М., Жаренко В.Ф., Колісник М.К., Ільчук П.Г., Віблій П.І., Копилук О.І., Штангред А.М., Баронос В.Г., Плікус І.Й., Андрущак Є.М., Бірюков О.М., Говорушко Т.А., Нестеренко Н.В., Серебряков О.В., Терещенко О.О.

Метадослідження полягає в вивченні та аналізі процедури відновлення платоспроможності боржника на етапі відкриття провадження у справі про банкрутство та чинників, які спричиняють банкрутство підприємств; визначення та характеристика основних ознак процедури санації; аналіз проведення судової санації на прикладі окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.

Завдання проведеного дослідження:

1. проаналізувати вітчизняне та зарубіжне законодавство у процедурі визнання боржника банкрутом та відновлення його відновлення платоспроможності;
2. розкрити сутність поняття судової санації та її основних ознак;
3. визначити роль та основні завдання керуючого санацією;
4. охарактеризувати поняття та значення плану санації під час проведення фінансового оздоровлення підприємства;
5. дослідження особливостей санації сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, страховиків та професійних учасників ринку цінних паперів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які складаються у зв'язку із санацією.

Предметом дослідження виступає санація як судова процедура банкрутства.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані загальнонаукові та специфічні методи: аналізу і синтезу – для вивчення об’єкта та предмета дослідження; історико-логічний метод – для з’ясування поняття «судова санація»; метод узагальнення і наукової абстракції – при вивченні та уточненні змісту поняття судової санації, встановленні взаємозв’язку і субординації понять досудової санації та судової санації; системний аналіз – для визначення послідовності здійснення судової санації; статистичного групування і порівняння – при використанні діючих моделей оцінки неплатоспроможності підприємств та при аналізі їх фінансового стану; графічний – для наочного ілюстрування досліджуваних явищ і процесів.

Наукова цінність дослідження полягає у тому, що у роботі здійснено аналіз законодавчої бази, яка регулює процедуру санації боржника, виявлено позитивні зміни та недоліки, які потрібно удосконалити або усунути.

Публікації. За підсумками кваліфікаційної роботи опублікована наукова стаття на тему «Порядок ведення процедури санації боржника» у збірнику наукових статей студентів «Правове забезпечення підприємницької діяльності». Київ: Київ. нац.торг.-екон. ун-т.2018. С. 113-118.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її положень в законотворчості, науковій діяльності, навчальному процесі, а також у діяльності підприємств в процесі проведення процедури санації.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, 2 розділів, 6 підрозділів, висновків та пропозицій. Повний обсяг роботи становить 55сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ САНАЦІЇ

1.1. Загальна характеристика санації як судової процедури у справі про банкрутство

На сьогоднішній день в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні, зменшення обсягів виробництва та загального скорочення ділової активності, простежується тенденція значного зростання кількості підприємств, які визнаються неплатоспроможними (банкрутами).

Велика кількість юридичних осіб не вміють не тільки конкурувати на ринку, але й вчасно розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Звичайно, це приводить до фінансової кризи таких підприємств та країни в цілому.

Вітчизняне законодавство про банкрутство реформується практично постійно змінюються підходи, вносяться зміни до законів, корегується правовий інструментарій, що використовується для розв'язання проблем неплатоспроможності. Яскравим прикладом є новий нормативно-правовий акт – Кодекс України з процедур банкрутств від 18.10.2018 року, який прийшов на зміну Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 року [61, с.100].

Стаття 1 Кодексу України з процедур банкрутства визначає поняття банкрутства як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.

Обов'язковим учасником у справах про банкрутство є боржник – один із ключових суб'єктів права неспроможності.

Відповідно до статті 1 Кодексу України з процедур банкрутства, боржник – це юридична особа або фізична особа, у тому числі фізична особа -

підприємець, неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав.

Серед основних процедур, що застосовуються до боржника, згідно з чинним законодавством, важливе місце займає санація боржника. Санація боржника, як судова процедура застосовується лише у випадку порушення провадження у справі про банкрутство [70, с. 342].

Термін «санація» походить від латинського "sanare", що означає оздоровлення, лікування[44, с.290].

Відповідно до ч.1 ст.50 Кодексу України з процедур банкрутства, під санацією розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника [33].

Економічний словник тлумачить це поняття як систему заходів, здійснюваних для запобігання банкрутству промислових, торгових, банківських монополій, зазначаючи, що санація може відбуватися злиттям підприємства, яке перебуває на межі банкрутства, з могутньою компанією; випуском нових акцій чи облігацій для мобілізації грошового капіталу; збільшенням банківських кредитів і наданням урядових субсидій; перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокову; повною чи частковою купівлею державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства.

Своє тлумачення поняття «санація» має і Національний банк України: режим фінансової санації – це система не примусових і примусових заходів, спрямованих на збільшення обсягів капіталу до необхідного рівня протягом певного періоду з метою відновлення ліквідності й платоспроможності, усунення порушень, які призвели комерційний банк до збиткової діяльності чи скрутного фінансового стану, а також наслідків цих порушень.

Однак найбільш повним можна вважати визначення, яке дали відомі зарубіжні економісти М. Здравомислов, Б. Бекенферд та М. Гелінг – провідні спеціалісти з питань виведення підприємств з фінансової кризи: санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості, конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді, тобто санація – це сукупність усіх можливих заходів, що здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення[34, с.15].

Рішення про проведення санації боржника приймає господарський суд за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном.

Як зазначено у листі Вищого господарського суду України від 24.11.1997 р. «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів», особа, яка бажає взяти участь у санації боржника (інвестор), має право ознайомитися з його майном і фінансовим станом безпосередньо у самого боржника, на що не потрібна окрема згода кредиторів.

Санація запроваджується на строк не більше 12 місяців, але за клопотанням комітету кредиторів чи керуючого санацією або інвесторів цей строк може бути продовжений ще до шести місяців, або скорочений[36, с.106].

Процедура санації вводиться ухвалою господарського суду після затвердження схваленого плану санації боржника.

З дня винесення ухвали про введення процедури санації, настають важливі правові наслідки, а саме:

- члени виконавчого органу (керівник) боржника звільняються з посади у порядку, визначеному законодавством. Управління боржником переходить до керуючого санацією;
- припиняються повноваження органів управління боржника – юридичної особи, повноваження органів управління передаються керуючому

санацією. Органи управління боржника протягом п'ятнадцяти днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей;

- арешт на майно боржника та інші обмеження дій боржника щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації, у разі якщо вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів. Не допускається арешт грошових коштів, що знаходяться на банківських рахунках умовного зберігання (ескроу), відкритих боржником у встановленому законодавством порядку [70, с. 358].

Господарський суд за заявою керуючого санацією знімає арешт з майна боржника чи інші обмеження щодо розпорядження його майном, якщо такі арешт чи обмеження перешкоджають виконанню плану санації, господарській діяльності боржника та відновленню його платоспроможності.

Офіційне оприлюднення повідомлення про введення процедури санації здійснюється на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет. Таке повідомлення містить характеристики і тип виробництва боржника, суми кредиторської заборгованості, строк подання заявок інвесторам, який не може перевищувати двох місяців [1, с.301].

На сьогоднішній день, аналізуючи фінансовий стан підприємств в країні, можна зробити висновок, що значна їх кількість потребує фінансового оздоровлення. Тому, процедура санації відіграє вирішальну роль, адже своєчасне її проведення сприяє не тільки покращенню економічного стану окремих підприємств, а й впливає на розвиток національної економіки, рівня валового внутрішнього продукту, та кількість наявних робочих місць для населення.

1.2. Правовий статус керуючого санацією у справах про банкрутство

Після відкриття процедури санації суд призначає керуючого санацією. Відповідно до статті 1 Кодексу України з процедур банкрутства, керуючий санацією – це арбітражний керуючий, а у деяких випадках, передбачених законодавством –керівник боржника, призначений господарським судом для здійснення процедури санації боржника[33].

Кандидатури на виконання функцій керуючого санацією та інвестора (ів) можуть бути запропоновані комітету кредиторів будь-яким із кредиторів.

За заявою боржника або кредитора господарський суд протягом п'яти днів з дня прийняття заяви проводить судові засідання у справі для розгляду питань про призначення керуючого санацією. Господарський суд призначає керуючого санацією, якщо призначення такого керуючого та обсяг його повноважень визначені планом санації.

Кандидатура керуючого санацією обирається присутніми на загальних зборах кредиторів, чії вимоги у сукупності становлять більше 50 відсотків загальної суми вимог, включених до плану санації [33].

Керуючий санацією має право:

- розпоряджатися майном боржника відповідно до плану санації та з урахуванням обмежень, встановлених законодавством;
- укладати від імені боржника цивільно-правові, трудові та інші угоди;
- подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними [80, с.358].

Як зазначено вище, договори, які укладаються з керуючим санацією можуть носити як трудовий, так і цивільно-правовий характер. Наведемо приклад укладення цивільно-правового договору, звертаючись до практики Верховного Суду України. Відповідно до постанови від 13.03.2018 р. у справі №Б8/180-10, до керуючого санацією не можуть бути застосовані норми Кодексу законів про працю стосовно відносин оплати праці. Такі висновки були винесені судом виходячи з наступного.

Керуючий санацією призначається судом із числа арбітражний керуючих і діє відповідно до приписів Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом» (закон був чинним на момент винесення постанови). Виконання керуючим санацією своїх повноважень, а саме обов'язків керівника підприємства не підтверджують наявність трудових відносин та відповідних гарантій, які з ними пов'язані. Кодекс України з процедур банкрутства не визначає автоматичного виникнення трудових обов'язків при виконанні обов'язків керівника підприємства керуючим санацією.

Обов'язковою умовою трудових відносин є наявність трудового договору між працівником та роботодавцем. Аналізуючи дану справу, керуючий санацією був призначений судом, є суб'єктом незалежної професійної діяльності, не є найнятим працівником, а тому трудовий договір між ним і підприємством відсутній. Відсутній власник або уповноважений ним орган, наявність якого вимагає ст. 117 Кодексу законів про працю України. Характер відносин між керуючим санацією та боржником є цивільно-правовим та регулюється Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом».

Таким чином, залишаючи без змін ухвалені у справі судові рішення, Верховний Суд України погодився з висновком господарських судів першої та апеляційної інстанцій про відсутність трудових відносин керуючого санацією та боржника [55].

Керуючий санацією зобов'язаний:

- прийняти в господарське відання майно боржника;
- відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;
- забезпечити ведення боржником бухгалтерського обліку і статистичного звіту та фінансової звітності;
- здійснювати заходи щодо стягнення на користь боржника дебіторської заборгованості, а також стягнення заборгованості з осіб, які відповідно до

закону або договору несуть з боржником субсидіарну чи солідарну відповідальність;

- розглядати вимоги конкурсних кредиторів;
- заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог конкурсних кредиторів;
- повідомляти у десятиденний строк з дня постановлення господарським судом відповідної ухвали орган, уповноважений управляти державним майном, про своє призначення, закінчення виконання плану санації, звільнення від обов'язків;
- повідомляти орган, уповноважений управляти державним майном, про реалізацію плану санації щодо боржника – державного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого частка державної власності становить 50 і більше відсотків;
- надавати господарському суду на його вимогу інформацію про виконання плану санації;
- на період санації виступати представником сторони (власника) у колективному договорі;
- щокварталу звітувати перед комітетом кредиторів та судом про виконання плану санації;
- здійснювати інші повноваження передбачені законодавством.

Відповідно до частини 8 статті 50 Кодексу України з процедур банкрутства, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника не може обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника.

Значні правочини та правочини, щодо яких є заінтересованість, укладаються керуючим санацією за згодою комітету кредиторів, якщо інше не передбачено законодавством або планом санації боржника [33].

Керуючий санацією у тримісячний строк з дня прийняття рішення про санацію має право відмовитися від виконання договорів боржника, укладених

до порушення провадження у справі про банкрутство, не виконаних повністю або частково, якщо:

- виконання договору завдає збитків боржнику;
- договір є довгостроковим (понад один рік) або розрахованим на одержання позитивних результатів для боржника в довгостроковій перспективі, крім випадків випуску продукції з технологічним циклом, більшим за строки санації боржника;
- виконання договору створює умови, що перешкоджають відновленню платоспроможності боржника [80, с.359]

Відповідно до частини 9 статті 50 Кодексу України з процедур банкрутства, сторона правочину, щодо якого прийнято рішення керуючим санацією про відмову від його виконання, має право у тридцятиденний строк з дня прийняття такого рішення вимагати в установленому порядку відшкодування збитків, що виникли через відмову від виконання договору, у процедурі провадження у справі про банкрутство [33].

Крім цього, за заявою керуючого санацією господарський суд може визнати недійсною угоду боржника, що укладена або виконана боржником з окремим кредитором чи іншою особою після порушення провадження у справі про банкрутство або протягом шести місяців, що передували дню порушення провадження у справі про банкрутство, якщо:

- відповідно до такої угоди кредитор чи на його користь здійснено оплату його вимог, які виникли до укладення зазначеної угоди, або в рахунок оплати зазначених вимог передано (відчужено) майно боржника, за умови, якщо угоду укладено на день, коли сума вимог кредиторів до боржника перевищувала вартість його майна, та якщо внаслідок реалізації угоди кредитор отримав більше, ніж він отримував би у разі ліквідації боржника, якби реалізація такої угоди не відбулася;
- відповідно до такої угоди боржником відчужено або придбано майно за цінами, що є відповідно нижчими або вищими за ринкові, за умови якщо до дня

укладання угоди або внаслідок її виконання майна боржника було (стало) недостатньо для задоволення вимог кредиторів.

За угодою, що визнана господарським судом недійсною з вищезазначених підстав, кожна зі сторін зобов'язана повернути іншій стороні все, що отримано за угодою, а в разі неможливості повернути отримане в натурі – відшкодувати його вартість у грошовій формі за ринковими цінами, що існували на день укладення угоди.

У разі оспорювання зазначених угод господарський суд має виходити з презумпції недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів. Обов'язок доказування платоспроможності (достатності майна для задоволення вимог кредиторів) покладається на боржника [80, с.359].

Відповідно до частини 7 статті 50 Кодексу України з процедур банкрутства, затвердження звіту керуючого санацією або дострокове припинення процедури санації тягне за собою припинення повноважень арбітражного керуючого як керуючого санацією, про що зазначається у відповідній ухвалі суду, якщо інше не встановлено законодавством.

У разі закриття провадження у справі про банкрутство керуючий санацією протягом п'яти днів з дня прийняття господарським судом відповідного рішення повідомляє про це орган або посадову особу органу, до компетенції яких належить призначення керівника (органів управління) боржника, у разі необхідності скликає загальні збори чи засідання відповідного органу і продовжує виконувати повноваження керівника (органів управління) боржника до призначення керівника (органів управління) в установленому порядку.

Відповідно до частини 9 статті 5 Кодексу України з процедур банкрутства, Господарський суд може відсторонити керуючого санацією від виконання ним свої обов'язків за клопотанням боржника, кредитора або за власною ініціативою у разі:

- невиконання або неналежного виконання обов'язків, покладених на керуючого санацією;

- зловживання правами керуючого санацією;
- подання керуючим санацією до суду неправдивих відомостей;
- відмови в наданні керуючому санацією допуску до державної таємниці або скасування раніше наданого допуску;
- наявності конфлікту інтересів у керуючого санацією [33].

Відповідно до правових висновків у справах про банкрутство Верховного Суду України за червень 2018 року, звільнення керуючого санацією відбувається одночасно з призначенням нового керуючого санацією, для запобігання залишенню майна боржника без догляду, що є недопустимим (постанова від 12.06.2018 р. у справі № 5027/1297-6/2011).

Нормою статті 17 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (чинний на період винесення постанови) передбачена можливість звільнення керуючого санацією господарським судом за його заявою або на підставі рішення комітету кредиторів у разі невиконання чи неналежного виконання ним своїх обов'язків. При цьому комітет кредиторів повинен запропонувати кандидатуру іншого керуючого санацією, про що виноситься ухвала господарського суду.

Як встановлено апеляційним господарським судом, в даному випадку комітет кредиторів не проводився, до суду рішення комітету кредиторів про звільнення керуючого санацією та призначення іншого арбітражного керуючого не подавалось.

У зв'язку із зазначеним, Верховний Суд України погодився з висновком апеляційного господарського суду про передчасне та всупереч вимог Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" звільнення керуючого санацією. Крім того місцевим господарським судом не було призначено нового керуючого санацією, тобто залишено майно боржника взагалі без догляду, що є недопустимим.

Рішення з господарського спору повинно прийматись у цілковитій відповідності з нормами матеріального і процесуального права та фактичними обставинами справи, з достовірністю встановленими господарським судом,

тобто з'ясованими шляхом дослідження та оцінки судом належних і допустимих доказів у конкретній справі.

Рішення господарського суду має ґрунтуватись на повному з'ясуванні такого:

- чи мали місце обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у процесі, та якими доказами вони підтверджуються;
- чи не виявлено у процесі розгляду справи інших фактичних обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення спору, і доказів на підтвердження цих обставин;
- яка правова кваліфікація відносин сторін, виходячи з фактів, установлених у процесі розгляду справи, та яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору.

Верховний Суд визнав висновок апеляційного господарського суду про скасування ухвали місцевого господарського суду в частині звільнення арбітражного керуючого від виконання повноважень керуючого санацією боржника таким, що зроблений з урахуванням вимог Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та процесуального законодавства [56].

1.3. Особливості застосування та реалізації плану санації

План санації – це основний документ, за яким здійснюється процес оздоровлення фінансово-господарської діяльності підприємства боржника. На його підставі суд приймає рішення про ведення процедури санації, а після його затвердження здійснюється примусовий процес оздоровлення підприємства боржника.

Такий документ зазвичай має стандартну форму. Загальні вимоги до плану санації наведено у статті 51 Кодексу України з процедур банкрутства. На ці вимоги неодмінно треба зважати при підготовці плану санації [8, с.9].

За законодавством, план санації повинен містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, строк відновлення платоспроможності боржника.

План санації може містити умови про:

- виконання зобов'язань боржника третіми особами;
- задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить законодавству;
- відшкодування коштів, витрачених на проведення зборів акціонерів та (або) засідань органів управління боржника відповідно до законодавства.

План санації обов'язково повинен передбачати забезпечення погашення заборгованості боржника з виплати заробітної плати [80, с.366].

Відповідно до частини 2 статті 51 Кодексу України з процедур банкрутства, заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації, можуть бути:

- реструктуризація підприємства;
- перепрофілювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочення, розстрочення або прощення (списання) боргу чи його частини;
- виконання зобов'язання боржника третіми особами;

- задоволення вимог кредиторів в інший спосіб, що не суперечить цьому Кодексу;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- реструктуризація активів боржника відповідно до вимог цього Кодексу;
- продаж частини майна боржника;
- виконання зобов'язань боржника власником боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань;
- відчуження майна та погашення вимог кредиторів шляхом заміщення активів;
- звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі виконання плану санації;
- одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації, що відшкодовується відповідно до вимог цього Кодексу позачергово за рахунок продажу майна боржника;
- одержання позик та кредитів, придбання товарів у кредит;
- інші заходи з відновлення платоспроможності боржника [33]

Стандарти і вимоги до підготовки плану санації встановлені Міністерством юстиції України, яке зараз виконує функції уповноваженого органу з питань банкрутства. Міністерство запровадило «Типову форму плану санації боржника у справі про банкрутство» і методичні рекомендації у вигляді «Вимог щодо розроблення плану санації боржника відповідно до Типової форми плану санації боржника у справі про банкрутство».

При складанні плану санації підприємства потрібно дотримуватися вимог, які містяться у Типовій формі та Вимогах, введених Міністерством юстиції України. Разом із цим, запровадження Типової форми аж ніяк не скасовує ініціативність керуючого санацією. Якщо він вважає за доцільне, то може розширити область діагностики, а також перелік заходів з відновлення платоспроможності підприємства. Головна умова, щоб це не суперечило

чинному законодавству і не викликало опору у кредиторів. Адже саме з ними необхідно узгоджувати план санації [8, с.10].

Для наочності на рис.1.1 наведена логічна структура Плану санації боржника, яка відповідає вимогам Типової форми.

Рис.1.1 Структура плану санації боржника згідно з Типовою формою

Зазвичай, план фінансового оздоровлення підприємства складається зі вступу та чотирьох розділів.

У вступі відображається загальна характеристика об'єкта планування, подаються відомості про правову форму організації бізнесу, форму власності, організаційну структуру, сфери діяльності та коротка історична довідка про розвиток підприємства. Окрім цього, формулюється мета складання плану санації, називаються замовники плану та методи, які використовуються в процесі його розробки.

У першому розділі відображається вихідна ситуація на підприємстві. Аналіз вихідних даних включає такі підрозділи:

- оцінка зовнішніх умов;
- аналіз фінансово-господарського стану;
- аналіз причин фінансової кризи та слабких місць;
- наявний потенціал.

Оцінка зовнішніх умов, в яких функціонує підприємство, є основою стратегічного планування і включає вивчення загальних політико-економічних тенденцій, які впливають на діяльність підприємства, аналіз галузі та ринкового сегменту. Під час вивчення загальної політико-економічної ситуації розглядається розвиток економіки в цілому, демографічна ситуація, технологічні новації, зміна політичного середовища. Головною метою оцінки навколишнього середовища є оцінка можливості адаптації стратегії розвитку підприємства до змін у суспільно-політичному житті країни.

Аналіз фінансово-господарського стану проводиться за двома напрямками:

- аналіз виробничо-господарської діяльності;
- аналіз фінансового стану.

У ході аналізу з'ясовується фактичний фінансовий та майновий стан підприємства (фактичний обсяг реалізації, величина прибутків (збитків), рівень заборгованості, коефіцієнти платоспроможності, ліквідності, фінансового лівериджу тощо).

Аналіз причин фінансової кризи та слабких місць полягає в систематизації та оцінюванні причин фінансової кризи та наслідків їх впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства. Аналіз причин фінансової кризи проводиться з метою їх локалізації та усунення. Виявлення симптомів кризи робиться на підставі аналізу слабких місць на підприємстві. Обмежувальні чинники (слабкі місця) можуть виявлятися в таких сферах:

- залучення капіталу (наприклад утрата довіри кредиторів);
- ринок (бар'єри на шляху входження чи виходу з ринку);
- персонал (позиція профспілок, висока мобільність, психологічні фактори);
- законодавство (податки, заборона звільнення працівників).

У разі тривалої фінансової кризи фактори, що забезпечують потенціал підприємства, поступово вичерпуються. Як наслідок, позиції підприємства слабшають.

Наявний потенціал. Тут вивчаються сильні сторони підприємства, можливі шанси та наявний потенціал у кадровій, виробничій, технологічній, маркетинговій та інших сферах. Наявний у підприємства потенціал розвитку визначається такими основними факторами:

- фінансове забезпечення та можливості залучення додаткового капіталу;
- наявність кваліфікованого персоналу;
- наявність надійних та дешевих джерел постачання сировини та матеріалів;
- наявність ринків збуту продукції;
- виробничий потенціал;
- ефективна організаційна структура;
- висока якість менеджменту.

Ефективність проведення санації можна забезпечити планомірним розвитком та використанням наявного в підприємства потенціалу, а також через послаблення чинників, що обмежують проведення санації.

На підставі аналізу вихідної ситуації робиться висновок про доцільність санації підприємства чи про необхідність його ліквідації.

У другому розділі плану наводяться стратегічні цілі санації, цільові орієнтири та розробляється стратегія санації підприємства.

Окрім цього, розділ має запропонувати оперативну програму із відображенням заходів, спрямованих на покриття поточних збитків, відновлення платоспроможності та ліквідності підприємства. Лише за умови успішного виконання цієї програми підприємство може отримати можливість реалізувати план санації, тобто здійснити заходи для відновлення прибутковості та досягнення стратегічних конкурентних переваг. У каталозі санаційних заходів у рамках програми можуть бути запропоновані такі, наприклад, заходи:

- рефінансування дебіторської заборгованості (форфейтинг, факторинг, звернення до арбітражного суду);
- мобілізація прихованих резервів через продаж окремих позицій активів;
- зменшення та збільшення статутного капіталу;
- реструктуризація кредиторської заборгованості;
- заморожування інвестиційних вкладень;
- зворотний лізинг;
- розпродаж за зниженими цінами товарів, що користуються низьким попитом.

Третій розділ є основною частиною плану санації. Це конкретний план заходів для відновлення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства в довгостроковому періоді. Складовими частинами цього розділу є:

- план маркетингу та оцінка ринків збуту продукції.

У цьому підрозділі визначають ринкові фактори, які впливають на збут продукції та місткість ринку; мотивацію споживачів; умови збуту; галузеві ризики; ситуацію на суміжних товарних ринках. Кількісна оцінка частини

ринку, яка належить підприємству, проводиться за основними споживачами готової продукції з посиленням на поточні обсяги реалізації та на перспективи її збільшення. Крім того, дається перелік можливих конкурентів, їхніх переваг та недоліків, а також схема реалізації продукції, методи стимулювання реалізації та пропозиції щодо оптимального співвідношення реалізаційної ціни й собівартості. Визначаються можливості та способи розширення ринків збуту. Дається оцінка діяльності підприємства з погляду антимонопольного законодавства.

- План виробництва та капіталовкладень.

Містить дані про використання обладнання, його знос, витрати, пов'язані з відновленням (придбанням нового обладнання, ремонт та реконструкція), можливості оренди чи лізингу. Також характеризується виробничий процес, його «ВУЗЬКІ» місця, комерційні зв'язки з постачальниками факторів виробництва, зазначаються конкретні заходи щодо поліпшення асортименту продукції та підвищення її якості з тим, щоб досягти конкурентних переваг. Слід указати, яке саме обладнання, технічну документацію, технологію «ноу-хау», у кого, на яких умовах та в який термін потрібно придбати, суму витрат на придбання. Виходячи з цих даних, оцінюють потреби в інвестиціях. План виробництва та капіталовкладень складається у формі і бюджету.

- Організаційний план.

Тут відображають організаційну структуру підприємства, можливості реструктуризації (реорганізації) та перепрофілювання, аналізують управлінський та кадровий склад, фактичну кількість працівників та пропозиції щодо її зменшення, пропонують заходи для посилення мотивації працівників та поліпшення організації менеджменту. У разі необхідності вивчаються можливості злиття, приєднання чи розукрупнення з урахуванням вимог антимонопольного законодавства.

- Фінансовий план включає:

- а) прогноз обсягів випуску та реалізації продукції;
- б) баланс грошових надходжень та витрат;

в) зведений баланс активів і пасивів (до початку санації, в окремі періоди під час санації та після її проведення);

г) форми та джерела мобілізації фінансових ресурсів;

д) графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів (якщо їх було залучено на поворотній основі).

У фінансовому плані також відображається сума витрат на розробку плану санації та проведення санаційного аудиту (за необхідності). На підставі фінансового плану розраховується загальна потреба підприємства у фінансових ресурсах із зовнішніх джерел. Обсяг зовнішнього фінансування дорівнює різниці між загальною потребою підприємства у фінансових ресурсах (інвестиції в основні та оборотні засоби) та прогнозованою величиною виручки від реалізації окремих об'єктів активів, продаж яких здійснюється в рамках санації.

Четвертий розділ містить розрахунок ефективності санації, а також перелік організаційних заходів щодо реалізації плану та контролю за ходом реалізації. У цьому розділі деталізуються очікувані результати виконання проекту, а також прогнозуються можливі ризики та збитки.

Основними критеріями оцінки ефективності санації є такі:

- ліквідність та платоспроможність;
- прибутковість;
- додаткова вартість, створена в результаті санації;
- конкурентні переваги.

Санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді[61, с.80-93].

Відповідно до частини 4 статті 51 Кодексу України з процедур банкрутства, у разі якщо планом санації передбачено звільнення працівників, праця яких не може бути задіяною під час його виконання, керуючий санацією

до передбачуваного звільнення має подати первинній профспілковій організації відповідну інформацію, а також провести консультації з профспілками щодо вжиття заходів для запобігання звільненню, зведення кількості звільнених працівників до мінімальної або пом'якшення наслідків звільнення. Вихідна допомога в такому разі виплачується за рахунок боржника або коштів від продажу майна боржника, або кредиту, одержаного для цієї мети.

У разі провадження боржником діяльності, пов'язаної з державною таємницею, план санації має містити заходи із забезпечення охорони державної таємниці.

У разі якщо боржник є балансоутримувачем державного майна, яке не увійшло до статутного капіталу господарського товариства у процесі приватизації (корпоратизації), таке майно не підлягає відчуженню у процедурі санації [33].

План санації вважається схваленим, якщо він підтриманий на засіданні комітету кредиторів більш як половиною голосів кредиторів – членів комітету кредиторів.

Комітет кредиторів може прийняти одне з таких рішень:

- схвалити план санації та подати його до господарського суду;
- відхилити план санації і звернутися до господарського суду із клопотанням про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- відхилити план санації, звернутися до господарського суду із клопотанням про усунення арбітражного керуючого від виконання ним обов'язків керуючого санацією та про призначення нового керуючого санацією і порядку, встановленому законодавством. Зазначене рішення має містити дату скликання чергового засідання комітету кредиторів для розгляду нового плану санації.

Схвалений комітетом кредиторів план санації (зміни до нього) та протокол засідання комітету кредиторів про введення процедури санації подаються арбітражним керуючим до господарського суду [80, с.368].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ САНАЦІЇ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Особливості санації сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств

Діяльність сільськогосподарських товаровиробників, зокрема сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, на відміну від інших суб'єктів господарювання, залежить від природно-кліматичних умов, в яких вона здійснюється, сезонності сільськогосподарського виробництва та супроводжується через це підвищеними ризиками в отриманні запланованих (прогнозованих) доходів і, як кінцевого результату, прибутку.

Усе це визначає специфіку виробництва сільськогосподарської продукції, особливо рослинництва, в процесі якого сільськогосподарський товаровиробник зіштовхується не тільки з традиційними проблемами ринкових відносин (вартість матеріально-технічного забезпечення виробництва, конкуренція, якість продукції, ринки збуту, ціни тощо) але і з не залежними від людини природними умовами.

Враховуючи зазначені фактори, діючий Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. що вступив у дію з 21.10.2019 р., визначив особливості банкрутства суб'єктів господарювання вищезазначеної категорії, надаючи при цьому їм певні преференції.

Сільськогосподарським підприємствами є юридичні особи, основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської продукції становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки.

На сьогоднішній день, під впливом політичної та економічної нестабільності в країні вірогідність виникнення кризових ситуацій на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах зростає.

В.М. Бурлака виокремлює чотири групи чинників, які впливають на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств:

- чинники, пов'язані зі специфікою галузі як певного виду економічної діяльності (зокрема, невиконання відповідних заходів щодо охорони земель у зв'язку з нестачею ресурсів, недотримання технології та умов догляду за тваринами та рослинами, залежність від кліматичних особливостей, сезонність сільськогосподарського виробництва, стан екології, вплив географічного розташування на інтенсивність діяльності, недоступність кредитних ресурсів);
- чинники, пов'язані з роллю галузі в економіці країни (рівень ресурсного потенціалу, рівень фінансової спроможності та соціальної захищеності населення, дефіцитність енергоносіїв);
- чинники, викликані соціальними процесами у сільських місцевостях та станом демографії (спосіб життя населення, відносини між працівниками організацій, умови та якість життя в селах);
- чинники, зумовлені особливостями функціонування аграрної економіки України (процедура регулювання прав власності на майно, низький рівень наукового забезпечення)[7, с.323].

Під впливом цих чинників погіршується фінансовий стан підприємства, а іноді це призводить до його банкрутства. Щоб запобігти настанню таких негативних наслідків для сільськогосподарського підприємства важливе значення має застосування господарським судом процедури санації для відновлення його фінансового стану.

Особливістю санації сільськогосподарських підприємств є те, що рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування відповідної територіальної громади. Така процесуальна особливість пояснюється необхідністю представництва суспільних інтересів у збереженні функціонуючого сільськогосподарського підприємства на території села, селища міського типу. У переважній більшості сільських населених пунктів

будь яке крупне сільськогосподарське підприємство відіграє важливе економічне значення, його ліквідація має несприятливі соціально-економічні наслідки. Це, насамперед, зменшення фіскальних надходжень до бюджету відповідної сільської, селищної громади, підвищення рівня безробіття населення, зростання рівня злочинності, погіршення матеріальної підтримки соціальної інфраструктури села тощо. Усе разом це висуває завдання збереження діючих сільськогосподарських підприємств на території кожної з сільських та селищних рад для підтримання балансу приватних, суспільних та державних інтересів.

Санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт, з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Санацією є система заходів, що здійснюються під час провадження справи про банкрутство з метою:

- запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації;
- оздоровлення фінансово-господарського становища боржника;
- задоволення у повному обсязі або частково вимог кредиторів, шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Наведена особливість є логічним продовженням критерію сезонності робіт і свідчить про реальну можливість за рахунок відстрочення процедури санації до моменту одержання найбільших грошових надходжень від реалізації продукції припинити процедуру банкрутства взагалі. Ще однією особливістю є те, що строк санації не може перевищувати п'ятнадцяти місяців. Це при тому, що підприємств іншої галузевої належності санація вводиться на строк не більше дванадцяти місяців.

Якщо протягом строку санації погіршилося фінансове становище сільськогосподарського підприємства, у зв'язку із стихійним лихом, з епізоотіями та іншими несприятливими умовами, загальний строк санації, вказаний вище, може бути продовжений на один рік. Для всіх

несільськогосподарських підприємств існує правило, що за клопотанням комітету кредиторів чи керуючого санацією або інвесторів цей строк може бути продовжено ще до шести місяців або скорочено. Таким чином, максимально важливим для сільськогосподарських підприємств є строк санації розміром у 2 роки й 3 місяці проти півторарічного строку для несільськогосподарських підприємств [19].

Фермерські господарства є однією з організаційно-правових форм, за допомогою якої залучають значні інвестиції в економіку України. Внаслідок цього держава усіма можливими способами та засобами здійснює спрощення діяльності таких господарств, шляхом надання дотацій та пільг, спрощення ведення бізнесу та вдосконалення процедури банкрутства [5].

Відповідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про фермерське господарство», фермерським господарством визнається форма підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, які надані їм у власність та (або) користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону [27].

З прийняттям змін до Закону України «Про фермерські господарства» у 2016 році, фермерські господарства можуть створюватися та діяти в двох організаційно-правових формах:

- а) як юридична особа;
- б) як фізична особа підприємець.

Можливість ведення фермерського господарства без створення юридичної особи є позитивним моментом змін аграрного законодавства внаслідок істотного спрощення як процесу реєстрації, так і діяльності фізичної особи-фермера.

На відміну від фермерського господарства, яке створюється як юридична особа й несе відповідальність за своїми зобов'язаннями належним йому майном

(складеним капіталом), фермер – підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. Якщо фермер-підприємець перебуває в шлюбі, то він відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме йому при поділі цього майна [67].

Відповідно до ч.1 ст.95 Кодексу України з процедур банкрутства, підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та (або) виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) [33].

Таким чином закон пов'язує строк несплати фермерським господарством за грошовими зобов'язаннями із закінченням сезону сільськогосподарських робіт, збільшивши при цьому строк розрахунків на три місяці проти строку несплати, що зазвичай застосовується при порушенні провадження у справі про банкрутство.

Заява підприємця – голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство подається до господарського суду за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства, що зумовлене наявністю спільної сумісної власності членів фермерського господарства на його майно. Заява підписується головою фермерського господарства, до якої також додаються документи, які містять відомості: про склад і вартість майна фермерського господарства; про склад і вартість майна, яке належить членам фермерського господарства на праві власності; про розмір доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт. Зазначені документи додаються головою фермерського господарства до відзиву на подану кредитором заяву про

порушення справи про банкрутство. Інформація у зазначених документах використовується для формування ліквідаційної маси боржника.

Слід звернути увагу також на ще одну особливість банкрутства фермерського господарства, яка полягає у тому, що головою фермерського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства може бути подано до господарського суду план відновлення платоспроможності, тобто план санації фермерського господарства.

Але в той же час такий план не буде подаватися, якщо відсутні відповідні умови відновлення платоспроможності фермерського господарства. У разі, якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дасть змогу фермерському господарству, зокрема за рахунок доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт, погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями, господарським судом ухвалою вводиться процедура розпорядження майном фермерського господарства [20].

2.2. Особливості санації страховиків

Останнім часом український страховий ринок динамічно розвивається: збільшується збір страхової премії, показник її відносини до внутрішнього валового продукту також зростає. Разом з тим діяльність страховиків здійснюється в умовах, що роблять негативний вплив на їхню фінансову стабільність (помітна інфляція, обмежений попит на страхові послуги, наявність підвищених ризиків, пов'язаних з інвестуванням коштів). Деякі зі страхових організацій попадають у кризові ситуації, а окремі балансують на грані банкрутства.

Відповідно до ч.1 ст.352 Господарського кодексу України, страхуванням визнається діяльність спеціально уповноважених організацій і суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання передбаченої законом або договором страхування події (страховим випадком), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страховиками страхових платежів [14].

У ст.1 Закону України «Про страхування» страхування віднесено до виду цивільно-правових відносин, тобто страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними і юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [26].

Виходячи з цього визначення, можна виділити такі, властиві страховій діяльності, ознаки:

- це діяльність спеціально уповноважених організацій (страховиків);
- ця діяльність пов'язана з наданням страхових послуг;

- споживачами цієї послуги виступають юридичні особи або громадяни (страхувальники);
- послуга надається щодо захисту майнових інтересів у разі настання передбаченої законом або договором страхування події (страхового випадку);
- захист майнових інтересів здійснюється за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страховиками страхових платежів [12, с.32].

Діяльність страхової компанії може бути припинена шляхом реорганізації і ліквідації. Загальний порядок і підстави ліквідації юридичних осіб передбачені статтями 110–111 Цивільного кодексу України.

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», реорганізація та ліквідація фінансових установ відбуваються з дотриманням вимог відповідних законів України та нормативно-правових актів державних органів з питань регулювання діяльності фінансових установ та ринків фінансових послуг, зокрема ЗУ «Про страхування», Кодексом України з процедур банкрутства.

Підстави та порядок проведення ліквідації, реорганізації та санації страховика передбачений у ст. 43 Закону України «Про страхування», згідно з положенням якої Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг) має право призначити проведення примусової санації страховика-резидента у разі:

- невиконання ним зобов'язань перед страхувальниками протягом трьох місяців;
- недотримання ним визначеного законом розміру статутного капіталу;
- настання інших випадків, визначених чинним законодавством України.

Примусова санація передбачає:

- проведення комплексної перевірки фінансово-господарської діяльності страховика-резидента, в тому числі обов'язкової аудиторської перевірки;
- визначення Нацкомфінпослуг управляючої особи, без згоди якої не може здійснюватися фінансове, господарське і кадрове управління страховиком-резидентом;

- встановлення заборони на вільне користування майном страховика-резидента та прийняття страхових зобов'язань без дозволу Нацкомфінпослуг;
- встановлення обов'язкового для виконання графіка здійснення розрахунків із страхувальниками;
- прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію страховика-резидента. Ліквідація страховика-резидента здійснюється в порядку, передбаченому чинним законодавством України.

Реорганізація страховика-резидента за рішенням Нацкомфінпослуг передбачає:

- реорганізацію страхового посередника відповідно до нормативних актів, що регулюють діяльність страхових посередників;
- об'єднання кількох страховиків-резидентів із визначенням порядку передачі страхових зобов'язань за умови погодження на це власників страховиків-резидентів;
- залучення до числа учасників страховика-резидента інших страховиків (у тому числі страховиків-нерезидентів) за умови проведення ними всіх розрахунків за зобов'язаннями та боргами страховика, строк сплати яких уже настав.

При ліквідації страховика у разі, коли учасники страховика прийняли таке рішення і страховик не має зобов'язань перед страхувальниками, Нацкомфінпослуг приймає рішення про виключення страховика з Єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків). Ліквідація страховика-резидента, що має зобов'язання перед страхувальниками, у разі визнання його банкрутом здійснюється у порядку, визначеному законом.

При ліквідації платоспроможного страховика вимоги страхувальників за договорами страхування відносяться до вимог першої черги.

Виключення страховика з державного реєстру суб'єктів підприємницької діяльності органами державної влади і органами місцевого самоврядування у зв'язку з його ліквідацією або реорганізацією здійснюється тільки після

внесення відповідних змін у Єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків).

Реорганізація страховика-резидента (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) проводиться у порядку, визначеному чинним законодавством України, з урахуванням особливостей забезпечення правонаступництва за укладеними договорами страхування, встановлених Нацкомфінпослуг [60].

Вимоги страхувальників, застрахованих осіб, вигодо набувачів та кредиторів задовольняються за рахунок активів філії страховика нерезидента, в разі їх недостатності – гарантійного депозиту, а в разі недостатності активів філії страховика-нерезидента та її гарантійного депозиту – за рахунок страховика-нерезидента, який створив таку філію.

Існують певні особливості реорганізації страховика (злиття, приєднання, розділення виділення, перетворення), які здійснюються згідно із законодавством України з урахуванням особливостей забезпечення правонаступництва за укладеними договорами страхування.

Виділяють такі типи реорганізації страховика, які передбачають:

1. злиття – припинення діяльності двох (або декількох) страховиків як юридичних осіб, передачу всіх майнових та немайнових прав і зобов'язань страховику – юридичній особі, створеній унаслідок реорганізації;
2. приєднання – припинення діяльності одного страховика як юридичної особи, передачу всіх майнових та немайнових прав і зобов'язань іншому страховику – юридичній особі на правах філії або без відкриття філії;
3. розділення – припинення діяльності одного страховика як юридичної особи, передачу за роздільним актом (балансом) у відповідних частинах всіх його майнових та немайнових прав і зобов'язань декільком страховикам – юридичним особам, створеним унаслідок реорганізації;
4. виділення (відокремлення) – створення страховика – юридичної особи (або декількох страховиків – юридичних осіб), якій (яким) за роздільним актом

(балансом) у відповідних частинах переходять майнові та немайнові права і зобов'язання страховика, який реорганізується;

5. перетворення – зміна організаційно-правової форми товариства, у вигляді якого був створений страховик, при цьому новому страховику переходять всі майнові та немайнові права і зобов'язання страховика, що реорганізується; а також перепрофілювання страховика в страхового посередника за умови погашення ним своїх майнових та немайнових зобов'язань перед страхувальниками і перестраховальниками.

Розглянемо детальніше одну з підстав припинення діяльності страховика – банкрутство. Необхідно зазначити, що особливості ліквідації страхових компаній у разі визнання їх банкрутами Законом України «Про страхування» не передбачені. Відповідно до ст. 43 Закону України «Про страхування», ліквідація страховика, що має зобов'язання перед страхувальниками, у разі визнання його банкрутом здійснюється в порядку, визначеному законом. Особливості проведення подібної процедури банкрутства страховика передбачені ст. 92 Кодексу України з процедур банкрутства.

Особливості банкрутства страховиків:

- при розгляді справи про банкрутство страховика учасником провадження у справі про банкрутство визнається Нацкомфінпослуг. Арбітражний керуючий у справі про банкрутство страховика повинен скласти іспит за програмою підготовки арбітражних керуючих у справах про банкрутство страхових організацій;
- заява про порушення справи про банкрутство страховика може бути подана в господарський суд боржником, кредитором або іншим уповноваженим на це органом;
- відчуження майна страховика-боржника як цілісного майнового комплексу здійснюється в процедурі санації за правилами, встановленими Кодексом України з процедур банкрутства. При проведенні ліквідаційної процедури цілісний майновий комплекс страховика може бути проданий тільки

уразі згоди покупця взяти на себе зобов'язання страховика-банкрута за договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дня визнання страховика банкрутом;

- покупцем цілісного майнового комплексу страховика може бути тільки страховик;

- уразі продажу цілісного майнового комплексу страховика у процедурі санації до покупця переходять всі права та обов'язки за договорами страхування, за якими на дату продажу майна страховика страховий випадок не настав;

- у разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури всі договори страхування, укладені таким страховиком, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття зазначеного рішення, припиняються, крім випадків, передбачених ч. 3 ст. 92 Кодексом України з процедур банкрутства.

Страхувальники за договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, мають право вимагати страхові виплати [12, с.103-105].

Згідно з ч. 9 ст. 92 Кодексу України з процедур банкрутства, у разі визнання господарським судом страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів за договорами страхування першої черги підлягають задоволенню в такому порядку:

- у першу чергу – вимоги за договорами особистого страхування, передбачені ч. 8 ст. 92;

- у другу чергу – вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені ч. 8 ст. 92;

- у третю чергу – вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені ч. 8 ст. 92;

- у четверту чергу – вимоги за договорами особистого страхування, передбачені ч. 8 ст. 92;

- у п'яту чергу – вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені ч. 8 ст. 92;
- у шосту чергу – вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені ч. 8 ст. 92 [33].

Слід зазначити, що Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який втратив чинність, передбачав у справах про банкрутство страховика укладення мирової угоди. У новому Кодексі України з процедур банкрутства інститут мирової угоди взагалі відсутній.

З однієї сторони, такі зміни мають негативний характер, оскільки мирова угода дозволяє досягнути низки ствердливих ефектів, а саме значного скорочення процедури банкрутства. Адже, іноді такі справи можуть тягнутися роками та супроводжуватися значними витратами. При цьому процедура санації вкрай рідко завершується відновленням платоспроможності та погашенням заборгованості перед кредиторами. Використання мирової угоди дозволяє запустити активи в роботу та почати погашення заборгованості значно ефективніше.

З іншого боку, відміна мирової угоди, має позитивний характер, оскільки в деяких випадках, вона не вирішує питання відновлення платоспроможності підприємства, а навпаки, ще більше затягує цей процес.

2.3. Особливості санації професійних учасників ринку цінних паперів

В Україні, яка активно розвивається шляхом ринкових перетворень, відбувається становлення і послідовний розвиток ринку цінних паперів (фондового ринку). Названий ринок виступає однією з важливих складових ринкової економіки. Він забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів та їх перерозподіл у формі інвестицій на розвиток виробництва і сфери послуг, передбачає встановлення необхідних контактів між суб'єктами господарювання, які мають потребу в таких коштах і тими, хто хотів би інвестувати надлишковий дохід. Формування в сучасній Україні розвиненого, цивілізованого, ефективного ринку цінних паперів, привабливого для внутрішніх та зовнішніх інвесторів – найголовніше завдання у цій сфері [10,с.181-185].

Професійна діяльність на ринку цінних паперів — це підприємницька діяльність, спрямована на перерозподіл фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів, а також на організаційне, інформаційне, технічне, консультаційне та інше обслуговування випуску й обігу цінних паперів.

Накопичення інвестиційного капіталу, втілення його у цінні папери, рух цього капіталу від постачальників до споживачів та використання його в господарській діяльності здійснюється завдяки учасникам фондового ринку, які є суб'єктами правовідносин на ринку цінних паперів [69].

Професійна діяльність учасників ринку цінних паперів регулюється, зокрема: Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р., Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р., Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України.

Професійні учасники фондового ринку – юридичні особи, які на підставі ліцензії, виданої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України [39].

При цьому професійна діяльність на фондовому ринку визначається як діяльність юридичних осіб з надання фінансових та інших послуг у сфері розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав за цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, що відповідає вимогам, установленим до такої діяльності Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» та іншими актами законодавства.

До професійних учасників ринку цінних паперів відносяться брокери, дилери, керуючі, клірингові організації, депозитарії, власники реєстру, організатори торгівлі на ринку цінних паперів.

Брокер – професійний учасник ринку цінних паперів, що займається брокерською діяльністю. Брокерською діяльністю визнається здійснення цивільно-правових угод із цінними паперами як повірника або комісіонера, що діє на підставі договору доручення або комісії, а також доручення на здійснення таких угод при відсутності вказівок на повноваження повірника або комісіонера в договорі.

Дилер – професійний учасник ринку цінних паперів, що займається дилерською діяльністю. Дилерською діяльністю визнається здійснення угод купівлі-продажу цінних паперів від свого ім'я й за свій рахунок шляхом публічного оголошення цін покупки й (або) продажу певних цінних паперів із зобов'язанням покупки й (або) продажу цих цінних паперів за оголошеними цінами. Крім ціни, дилер має право оголосити інші істотні умови договору купівлі-продажу цінних паперів: мінімальна або максимальна кількість що купуються й (або) продаваних цінних паперів, а також строк, протягом якого діють оголошені ціни.

Керуючий – професійний учасник ринку цінних паперів, що здійснює діяльність по керуванню цінними паперами. Діяльністю по керуванню цінними паперами визнається здійснення юридичною особою або індивідуальним підприємцем від свого ім'я за винагороду протягом певного строку довірчого керування переданими йому в володіння й приналежна інша особа в інтересах цієї особи або зазначених цією особою третіх осіб:

- цінними паперами;
- коштами, призначеними для інвестування в цінні папери;
- коштами й цінними паперами, одержуваними в процесі керування цінними паперами.

Клірингова організація – професійний учасник ринку цінних паперів, що здійснює клірингову діяльність (кліринг). Клірингом визнається діяльність по визначенню взаємних зобов'язань (збір, звірення, коректування інформації з угод із цінними паперами й підготовка бухгалтерських документів по них) і їхньому заліку по поставках цінних паперів і розрахункам по них.

Депозитарій – професійний учасник ринку цінних паперів, що здійснює депозитарну діяльність. Депозитарною діяльністю визнається надання послуг зі зберігання сертифікатів цінних паперів і (або) обліку й переходу прав на цінні папери. Договір між депозитарієм і депонентом, що регулює їхні відносини в процесі депозитарної діяльності, іменується депозитарним договором (договором про рахунок депо) [60, с.243].

Власник реєстру (реєстратор) – професійний учасник ринку цінних паперів, що здійснює діяльність по веденню реєстру власників цінних паперів. Під такою діяльністю розуміється збір, фіксація, обробка, зберігання й надання дану, складову систему ведення реєстру власників цінних паперів. Власниками реєстру можуть бути тільки юридичні особи. Реєстр являє собою список зареєстрованих власників цінних паперів із вказівкою кількості, номінальній вартості й категорії приналежних їм іменних цінних паперів, складений за станом на будь-яку встановлену дату й що дозволяє ідентифікувати цих власників, кількість і категорію приналежних їм цінних паперів. Договір на ведення реєстру укладається тільки з однією юридичною особою. Реєстратор може вести реєстри власників цінних паперів необмеженого числа емітентів.

Організатор торгівлі на ринку цінних паперів – професійний учасник ринку цінних паперів, що надає послуги, що безпосередньо сприяють висновку цивільно-правових угод із цінними паперами між учасниками ринку цінних паперів [60,с. 254].

При розгляді справ про банкрутство учасників ринку цінних паперів, учасником провадження у справі про банкрутство є державний орган з питань регулювання ринку цінних паперів, тобто Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та інші державні органи. Ще одним учасником виступає інвестор (клієнт), який уклав відповідну угоду з професійним учасником ринку цінних паперів, який відповідно до законодавства визнається боржником або банкрутом.

Відповідно до Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» інвестори в цінні папери це фізичні та юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які набули права власності на цінні папери з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства.

До угод, які можуть укладатись клієнтом з професійним учасником ринку цінних паперів відносяться, зокрема, договори доручення, комісії, договори про управління цінними паперами, договори на розміщення (підписка, продаж) цінних паперів професійним учасником ринку цінних паперів за дорученням, від імені та за рахунок емітента – клієнта (андеррайтинг), угоди про зберігання цінних паперів (депозитарна діяльність).

До професійних учасників ринку цінних паперів застосовується загальна процедура банкрутства з урахуванням особливостей, передбачених ст.93 Кодексу України з процедур банкрутства.

Розпорядник майна професійного учасника ринку цінних паперів повинен мати сертифікат на право здійснення професійної діяльності з цінними паперами, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Обмеження на здійснення угод професійним учасником ринку цінних паперів, щодо якого порушено справу про банкрутство, не поширюються на угоди з цінними паперами його клієнтів, що здійснюються за дорученнями клієнтів і підтверджені ними після порушення провадження у справі

про банкрутство. Клієнтом є інвестор на ринку цінних паперів, що уклав відповідну угоду з професійним учасником ринку цінних паперів.

Розпорядник майна зобов'язаний у десятиденний строк з дня його призначення надіслати Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку та клієнтам такого професійного учасника фондового ринку повідомлення про відкриття провадження у справі про банкрутство та призначення розпорядника майна. У повідомленні зазначаються реквізити сертифіката, виданого розпоряднику майна Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також клієнту пропонується надати розпорядження щодо дій, які необхідно вчинити за правочинами, що були укладені з професійним учасником фондового ринку, який є боржником.

Цінні папери та інше майно клієнтів, які передані в управління професійному учаснику ринку цінних паперів і не перебувають у його власності, не включаються до складу ліквідаційної маси. З дня введення господарським судом процедури санації боржника чи визнання професійного учасника ринку цінних паперів банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури цінні папери клієнтів підлягають поверненню клієнту, якщо інше не передбачено угодою керуючого санацією або ліквідатора з клієнтом.

Якщо вимоги клієнтів щодо повернення належних їм цінних паперів на пред'явника що мають однаковий міжнародний ідентифікаційний номер, перевищують кількість таких цінних паперів, які перебувають у володінні професійного учасника фондового ринку, повернення зазначених цінних паперів клієнтам здійснюється пропорційно вимогам клієнтів. Вимоги клієнтів у незадоволеній їх частині визнаються грошовими зобов'язаннями і задовольняються в загальноприйнятному порядку.

При проведенні санації професійного учасника ринку цінних паперів керуючий санацією має право передати цінні папери, передані такому професійному учаснику ринку цінних паперів клієнтами, іншому суб'єкту підприємницької діяльності, який має відповідну ліцензію професійного учасника ринку цінних паперів [33].

Розвиток фондового ринку за часів незалежності України зумовлений складними економічними процесами цього періоду. Станом на 1991 рік наша держава не мала ні сформованого фондового ринку, ні затвердженої нормативної бази. У червні 1991 року було прийнято базові законодавчі документи щодо регулювання діяльності ринку цінних паперів – Закон України "Про цінні папери і фондову біржу", Закон України "Про господарські товариства", низку законів про приватизацію і лише у червні 1995 року з прийняттям Верховною Радою України "Концепції розвитку фондового ринку в Україні", згідно з Указом Президента України було створено Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

Порівняно з фондовими ринками найбільш розвинутих країн, національний ринок цінних паперів перебуває на стадії початкового розвитку, що пояснює його низьку ліквідність і конкурентоспроможність. Тому існує необхідність у дослідженні слабких сторін фондового ринку України та пошуку шляхів їх вирішення.

Подальше становлення фондового ринку залежить від конкретних заходів держави у сфері розвитку фінансової системи. Майбутній розвиток ринку цінних паперів неможливий без реформування більшості його складових та усунення перешкод, які заважають цьому розвитку. Держава повинна забезпечити розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками, покращити інформаційну прозорість фондового ринку України, вдосконалити принципи функціонування фондового ринку; сприяти розвитку та становленню потужних інституційних інвесторів, модернізувати депозитарну систему, підвищити вимоги до професійних учасників фондового ринку, сформувати сприятливий податковий клімат для учасників ринку [51, с.159].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі проведеного дослідження санації як судової процедури банкрутства, варто виокремити такі **висновки**:

1. Санація є важливою процедурою, від своєчасного проведення якої залежить подальша доля підприємства, яке знаходиться на межі банкрутства. Процедура санації є складною і потребує правильних, скоординованих дій, вона включає в себе систему організаційно-правових, фінансово-економічних, виробничо-технічних та соціальних заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності, ліквідності та прибутковості підприємства-боржника.

2. Позитивний результат проведення санації у великій мірі залежить, по-перше, від своєчасного виявлення неплатоспроможності підприємства. По-друге, від наявності ефективної нормативної бази, яка регулює питання відновлення платоспроможності. По-третє, від правильних та послідовних дій керуючого санацією.

3. 21 жовтня 2019 р. у дію вступив новий нормативно-правовий акт, який регулює процедуру санації підприємств – Кодекс України з процедур банкрутства, який прийшов на зміну Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Кодекс запровадив собою низку змін стосовно процедури санації, серед них: розширення кола повноважень кредиторів, поєднання процедури санації боржника з процедурою мирової угоди, введення процедури санації тільки разом із затвердженим схваленого кредиторами плану санації боржника тощо.

4. З дня введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства подальший розгляд справ про банкрутство здійснюватиметься відповідно до його положень незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство. Проте, винятком є справи про банкрутство, які на день введення в дію Кодексу перебувають на стадії санації. Провадження в таких справах продовжуватиметься відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Всі подальші процедури здійснюватимуться відповідно до Кодексу.

5. Кодекс України з процедур банкрутства змінює строки складання плану санації боржника та значно ускладнює процес його узгодження та затвердження. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» передбачав тримісячний строк з дня введення господарським судом процедури санації для подачі відповідного плану, затвердженого комітетом кредиторів, а чинний Кодекс передбачає, що збори кредиторів до закінчення процедури розпорядження майном боржника зобов'язані прийняти рішення про затвердження плану санації та подати клопотання до господарського суду про введення процедури санації. У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було передбачено, що план санації вважався схваленим, якщо він підтриманий на засіданні кредиторів більш ніж половиною голосів кредиторів – членів комітету кредиторів. Кодекс України з процедур банкрутства передбачає, що з метою прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації всі конкурсні кредитори діляться на класи, прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації приймається кожним класом окремо шляхом голосування.

6. У чинному законодавстві існує колізія між нормами Конституції України та Кодексом з процедур банкрутства. В ст.43 Конституції України зазначено, що кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею. Натомість, у Кодексі зазначені обмеження, що стосуються осіб, які були визнані банкрутами – фізичні особи, визнані банкрутом, протягом п'яти років не можуть займатися належною професійною діяльністю в якості адвокатів, приватних нотаріусів, арбітражних керуючих, приватних виконавців тощо.

7. Кодекс України з процедур банкрутства значно розширює повноваження комітету кредиторів стосовно арбітражного керуючого (керуючого санацією). У ст. 28 Кодексу України з процедур банкрутства зазначено, що комітет кредиторів має право у будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого

(керуючого санацією) від виконання повноважень незалежно від наявності підстав. Надання безумовної можливості для відсторонення арбітражного керуючого за рішенням комітету кредиторів є одним із чинників, який буде суттєво впливати і обмежувати незалежність дій арбітражного керуючого у процедурах банкрутства і реалізацію ним своїх повноважень як на користь кредиторів, що впливають на рішення комітету кредиторів, так і боржника.

8. Кодекс України з процедур банкрутства вводить додаткові гарантії діяльності арбітражного керуючого (керуючого санацією). Зокрема, у ст. 30 Кодексу зазначено про підвищення розміру винагороди арбітражного керуючого (керуючого санацією). Такі зміни мають призвести до покращення його роботи та, як наслідок, оперативності здійснення процедури санації боржника.

9. Стосовно санації окремих суб'єктів підприємницької діяльності, а саме сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, страховиків та професійних учасників ринку цінних паперів, то до таких суб'єктів, у зв'язку із особливостями здійснення їхньої діяльності, процедура санації застосовується в особливому порядку, який передбачений чинним законодавством.

10. Кодекс з процедур банкрутства об'єднав у собі положення, які уже були впроваджені та існували у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та положення Господарського і Господарсько-процесуального кодексів України без належного опрацювання. Внаслідок проведення такої уніфікації кількість норм у сфері регулювання процедури санації боржника не зменшилася. Натомість, обмежився обсяг прав фізичних осіб, визнаних банкрутами та погіршилося правове становище боржника.

Проаналізувавши положення законодавства та судову практику щодо проведення санації, як судової процедури банкрутства зазначаємо про наступні **пропозиції**:

1. Викласти ст.28 Кодексу України з процедур банкрутства у новій редакції, а саме зазначити, що комітет кредиторів матиме право звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого

від виконання повноважень лише за наявності підстав передбачених законодавством, а не незалежно від їх наявності. Господарський суд повинен приймати рішення про відсторонення арбітражного керуючого тільки після проведення дослідження та оцінки доказів. Саме такий порядок проведення відсторонення арбітражного керуючого відповідатиме принципу судового контролю у справах про банкрутство, принципу диспозитивності господарського судочинства та взагалі принципу верховенства права.

2. Внести до Кодексу України з процедур банкрутства визначення таких понять як: «спір про право», «безспірний борг» для того, щоб забезпечити однакову судову практику порушення провадження у справах про банкрутства, зменшити кількість оскаржень на рішення місцевих судів до судів апеляційної та касаційної інстанції та пришвидшити процедури розгляду справ про банкрутство в задоволенні вимог кредиторів.

3. Удосконалити Кодекс України з процедур банкрутства шляхом узагальнення та систематизації норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», зменшення кількості норм, які регулюють однакові питання.

4. Привести чинні положення Кодексу України з процедур банкрутства у відповідність до норм Конституції України органами, які мають законодавчу ініціативу. Оскільки, у ст. 8 Конституції зазначено, що саме Конституція є основним законом на основі якого приймаються і якому повинні відповідати усі інші нормативно-правові акти. Ігнорування конституційних норм говорить не тільки про порушення чинного законодавства України, а й про зневажливе ставлення до основного закону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. Господарське право України: підручник. Харків, 2014. 340 с.
2. Андрушак Є.М. Регулювання процесів банкрутства підприємств у перехідній економіці України : дис. канд. екон. наук : 08.02.2003./Львів, 2003. 201 с.
3. Білоконь Т. М. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм : монографія / Т. М. Білоконь, Л. М. Несен. – Вінниця : ВНТУ, 2010. 152 с.
4. Бірюков О.М. Сучасний стан розвитку законодавства про банкрутство / О. М. Бірюков // Університетські наукові записки. - 2008. - № 4. - С. 100-103
5. Благута Р.І., Долинська М.С., Туркот О.А. Проблематика становлення інституту банкрутства фермерських господарств / Р.І. Благута, М.С. Долинська, О.А. Туркот // Видавництво Соціально-правові студії. - Вип. 2 (4). - 2019. – С. 73-81
6. Боронос В.Г. Управління фінансовою санацією підприємств : навчальний посібник / В.Г. Боронос, І.Й. Плікус, І.М. Кобушко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 437 с.
7. Бурлака Ю.М. Фінансова санація сільськогосподарських підприємств: методологічний та регіональний аспекти / Ю.М. Бурлака // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 322-327
8. Верховодова Л. Складання плану санації : метод. рек., практ. поради / Л. Верховодова. – Київ : ІТЕМ ЛТД, 2013. 112 с.
9. Відомості про фондовий ринок України URL: <http://www.nssmc.gov.ua>

10. Віхров С.О. Ринок цінних паперів як господарсько-правова категорія: наукова стаття. – К.: Вид. Часопис Київського університету права, 2010 р. – С.181-185
11. Галенко О.М., Булкот Г.В. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності на підприємствах-банкрутах / Галенко О. М., Булкот Г. В. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007 р. - N 6. - С.47-53
12. Гетьманець О.П., Шуміла О.М. Правове регулювання страхової діяльності: навчальний посібник / Гетьманець О.П., Шуміла О.М., Колеснік Т.В., Казанчук І.Д. та ін.// Київ, 2014 р. – С. 395
13. Говорушко Т.А., Дем'яненко І.В., Багацька К.В. Управління фінансовою санацією підприємства : підручник / Говорушко Т. А., Дем'яненко І. В., Багацька К. В. [та ін.] ; за заг. ред. Т. А. Говорушко – К. : «Центр учбової літератури», 2013 р. – С. 400
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
15. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
16. Деркач О. В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств / О. В. Деркач, О. П. Кавтиш. // Ефективна економіка. - 2013. - № 4.URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_67
17. Джусов О. А. Фондовий ринок України: сучасний стан, проблеми розвитку та перспективи / О. А. Джусов, А. С. Коротун // Дніпропетровськ: Вид. Економічний простір : збірник наукових праць. – 2009 р. – № 32.
18. Дорошук Г.А. Антикризове управління підприємством : навч. посібник. / Г.А. Дорошук, Н.М. Дашенко. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2010. – 332 с.
19. Єрмоленко В.М., Гафурова О.В., Гребенюк М.В. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за ред. В. М. Єрмоленка. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 608 с.

20. Жаренко В. Ф.. Особливості банкрутства сільськогосподарських товаровиробників: наукова стаття / Жаренко В.Ф.// Суми: Вид. Правовий вісник Української академії банківської справи. – Вип. 1(10). – 2014 р. – С. 54-59
21. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-XII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3792-12>
22. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-XII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
23. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
24. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>
25. Закон України «Про підприємництво» від 07.02.1991 р. № 698-XII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/698-12>
26. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
27. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р. № 973-IV.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/973-15>
28. Закон України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
29. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
30. Зеліско І.М. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник. / І.М. Зеліско. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 320с.
31. Коваленко Т.О. Законодавство про фермерські господарства: потрібне перезавантаження: наукова стаття / Коваленко Т.О.// Видавництво Юридичний вісник України. – Вип. 44 (1112). - 2016 р. – С.12-13.

32. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08>
33. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua.laws/show/2597-19>
34. Колісник М. К., Ільчук П. Г., Віблій П. І. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007 р. – С. 272
35. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
36. Копилук О.І., Штангред А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2005 р. – С. 168
37. Ларіонова К. Л. Механізм управління санацією підприємств : монографія / К. Л. Ларіонова, Т. В. Донченко. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2016. – 244 с.
38. Ларіонова К.Л. Управління фінансовою санацією підприємств: методичні вказівки для студентів спеціальності «Фінанси» / Хмельницький: ХНУ, 2005 р. – 159 с.
39. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2009 р. – С. 472. URL: https://pidruchniki.com/1584072012462/investuvannya/investitsiyna_diyalnist
40. Мержа Н.В. Аналіз ймовірності банкрутства в економіці України: [Підприємства. Фінанси підприємств. Банкрутство. Неплатоспроможність. Аналіз діагностики банкрутства] // Актуальні проблеми економіки. – 2005 р. - № 9. - С.65-69
41. Мойсеєнко Т.А. Санація як основний інструмент оздоровлення економіки // Актуальні проблеми економіки (укр.).- 2004.- № 12.- С.136-142
42. Москаленко В.П., Пластун О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства // Актуальні проблеми економіки (укр.).- 2006.- № 6.- С.180-192

43. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія : у 3 томах Т.3 / Мочерний С.В. (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр Академія. – 2002 р. – 952 с.
44. Мочерний С.В. Економічний словник-довідник / За ред.. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
45. Наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v136166510/ed20101026/find/sp:max20?text=%C0%EA%F2%E8%E2%E8>
46. Несинова С.В. Господарське право України: навч. посіб. / за заг. ред. Несиної С.В. – К.: Центр учбової літератури, 2012 р. – С. 564
47. Паржин О.Г., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч посібник 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 379 с.
48. Пігуль Н.Г., Семенець В.П. Сутність та значення санації підприємства в сучасних умовах господарювання: наукова стаття / Пігуль Н.Г., Семенець В.П.// Видавництво Мукачівський державний університет.- Випуск 20/2019. – 2019 р. – с.359-365
49. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>
50. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник 5-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
51. Політюк Л. Г. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку / Політюк Л. Г., Малишев К. С. // Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля. – 2011 р. – № 7(161)
52. Поляков Б.М. Понятине платежеспособности и банкротства // Підприємництво, господарство і право (укр.).- 2002.- № 4.- С.47-52
53. Поляков Б.М. Правовое положение должника в процедуре банкротства в Украине // Підприємництво, господарство і право (укр.).- 2002.- № 6.- С.22-27
54. Поляков Б.М. Судебные процедуры банкротства в Украине // Підприємництво, господарство і право (укр.).- 2002.- № 9.- С.22-2

55. Правові висновки Верховного Суду України у справах про банкрутство за березень 2018 р. URL:<https://sud.Ua/ru/news/blog/117894-pravovi-visnovki-vs-u-spravakh-probankrutstvo-za-berezen-2018-roku>

56. Правові висновки Верховного Суду України у справах про банкрутство за червень 2018 р. URL:https://protocol.ua/ua/pravovi_visnovki_verhovnogo_sudu_u_spravah_pro_bankrutstvo_za_cherven_2018_roku/

57. Рибалкін В.О., Хмелевський М.О., Біленко Т.І. Основи економічної теорії: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Рибалкін В.О., Хмелевський М.О., Біленко Т.І., Прохоренко А.Г. - К.: ВЦ "Академія", 2002 р. – 352 с.

58. Ринок цінних паперів України. Український інститут розвитку фондового ринку : науковий, виробничо-практичний журнал. – 2012. – № 11.

59. Ринок цінних паперів України. Український інститут розвитку фондового ринку : науковий, виробничо-практичний журнал. – 2013. – № 12

60. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг «Про затвердження Положення про особливості забезпечення правонаступництва за укладеними договорами страхування у разі реорганізації страховиків» від 04.06.2004 р. № 913 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 25 (09.07.2004). – 1676 с.

61. Салига С. Я., Дацій О. І., Нестеренко Н. В. Управління фінансовою санацією підприємства: навчальний посібник/ Салига С. Я., Дацій О. І., Нестеренко Н. В., Серебряков О. В. – К.: Центр навчальної літератури. - 2005 р. – С. 240

62. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: підруч. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006 р. – 552 с.

63. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник / К.: КНЕУ, 2000 р. – 412 с.

64. Тітов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В.М. Гайворонського. – Х.: Фірма «Консум», 1997 р. – 192 с.

65. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України» від 26.03.2001 р. №198/2001
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198/2001>

66. Філімоменко О.С. Фінанси підприємств: навч посібник / Ірпінь: Академія ДПС Україна, 2003 р. – 459 с.

67. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

68. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : підручник / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006 р. – 380 с.

69. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник 2-ге вид. – Київ: Видавництво Знання-прес. – 2003 р. – С. 535.
URL:https://pidruchniki.com/1584072039365/finansy/finansoviy_rinok

70. Щербина В.С. Господарське право: підручник/ В.С. Щербина. – 6-те вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.